

UNDERLAG FÖR GUIDEDIPLOMERING

KULLABERGS NATURRESERVAT

Kunskapsunderlag

version 3.0

2020

Kullabergs naturreservat och naturum

Kullabergs naturreservat och naturum

Skyddad natur i Sverige

**Biologisk
mångfald =**

de liv och
funktioner som
finns i naturen

- **Skyddad natur** är ett **verktyg i Miljöbalken** för att bevara biologisk mångfald och naturtyper samt främja friluftsliv.
- **Nationalpark** är det **starkaste skydd ett naturområde kan få**.
Ges bara till de finaste och mest värdefulla områdena i svensk natur.
- **Naturreservat** är det **vanligaste sättet att skydda värdefull natur** i Sverige
Skyddet är starkt, men inte så starkt som i en nationalpark.
- Varje naturreservat har **ett beslut** som **beskriver reservatets syfte och mål** samt **föreskrifter** som ska **bevara de utpekade naturvärdena**.
- Varje reservat har också **en skötselplan** som **beskriver hur området ska förvaltas** för att naturvärdena ska bestå och/eller uppnås.
- **Allemansrätten kan vara begränsad i ett naturreservat eller i en nationalpark!** Föreskrifterna begränsar vad som är tillåtet och gäller alla, både markägare och besökare. Föreskrifterna är olika från område till område, beroende på vad som krävs för att skydda de värden som finns där.
- Skyltar informerar om vad som gäller när du besöker naturreservat. För att få reda på föreskrifterna för ett visst naturreservat kan du även vända dig till kommunen eller länsstyrelsen.

5 000
naturreservat
30
nationalparker

Föreskrifter =

de regler som
bestämmer vad som är
tillåtet i ett skyddat
område.

Förvalta =
ta hand om,
sköta om

Kullabergs naturreservat och naturum

Övrigt

- Golfbanan anlades på 40-talet innan Kullaberg blev naturreservat
Den ingår nu i reservatet och vid skötseln får det inte användas några giftiga ämnen
- Fram till år 2010 fick alla inpasserande bilar vid Vaktstugan betala en entréavgift (40 SEK) som gick till skötseln av reservatet

Avgiften togs bort eftersom det i Sverige ska vara kostnadsfritt att besöka skyddad natur

Geologi

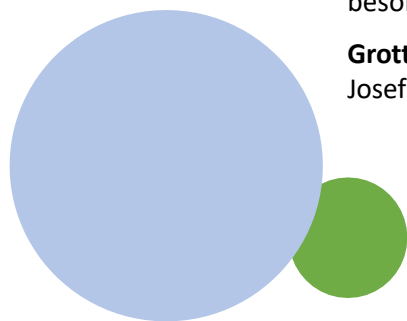

Geologi

Grottor

- **Fler än 20 strandgrottor** finns längs kusten av Kullaberg

Dessa har bildats genom att havets rörelser har gröpt ur berget när havsytan låg 5-10 m högre än nu
- Kring Kullaberg finns det även många **havsgrottor**, d.v.s. grottor som helt eller delvis täcks av vatten
- Några av **de mest besökta grottorna** är:
 - Silvergrottan:** uthuggen pegmatitgång nedanför Kullens Fyr (15 m djup och mycket smal), höggs ut i jakten på silver på 1560-talet (inget silver fanns dock att hitta)
 - Lahibiagrottan:** relativt stor naturligt bildad grotta (6 m djup, 5 m bred) som använts som forntida säsongsmässig bostad och jaktgrotta
 - Visitgrottan:** en av Kullabergs största grottor (11 m djup, 9 m bred, 5 m hög), namnet kommer av att besökare förut stack in sina visitkort i väggsprickorna för att visa att de varit där
 - Grottorna vid Josefinelust:** i Josefinelustområdet finns 5 stycken grottor (Fredrik den VII:s grotta, Mindre Josefinelustgrottan, Större Josefinelustgrottan, Oscarsgrottan och Trollhålet)

Biologi

Biologi

Däggdjur

- Exempel på **vilda däggdjursarter** på Kullaberg är:
 - **Grävling** och **räv**
 - **Hare** och **kanin**
 - **Rådjur** och **kronhjort** (kronhjort fanns förut inhägnad i Hjorthagen intill Josefinelust, men rymde då stängslet gick sönder i en storm 2006 och de vandrar nu fritt kring berget)
 - **Tumlare** och **knubbsäl**
 - **Fladdermus** (det enda däggdjuret som kan flyga)
 - Även **vildsvin** syns ibland
- Ett annat viktigt inslag i djurlivet på Kullaberg är **betesdjuren**

Både får och kor hjälper till att sköta om Kullaberg genom att beta på de områden där landskapet ska hållas öppet

Biologi

Kräldjur och insekter

Kan du se skillnad på huggorm och snok?

Huggorm

Snok

OBS!

På Kullaberg finns även svart huggorm som är helsvart.
Den skiljs ändå lätt från snoken eftersom huggormen saknar de gula fläckarna
bakom ögonen som snoken har.

Biologi

Fåglar

- Omkring 275 olika fågelarter har iakttagits på Kullaberg
- Av dessa häckar cirka 90 arter årligen i området
- Stora mängder **flyttfåglar** rör sig över Kullaberg under **vår och höst**
- Efter **stark västlig vind** kan man se **ovanliga sjöfåglar** som blåst in till berget **från Atlanten**

Tretåig mås, havssula, liror, stormfågel och labbar hör till fåglarna som fågelintresserade då tar sig hit för att spana efter

Kullaberg är
mycket
populärt för
fågelskådare

En
fågelskådare
kallas
ornitolog

Havssula

Stormfågel

Biologi

Fågelskyddsområden

Tillträde
förbjudet
1/3 till 15/7

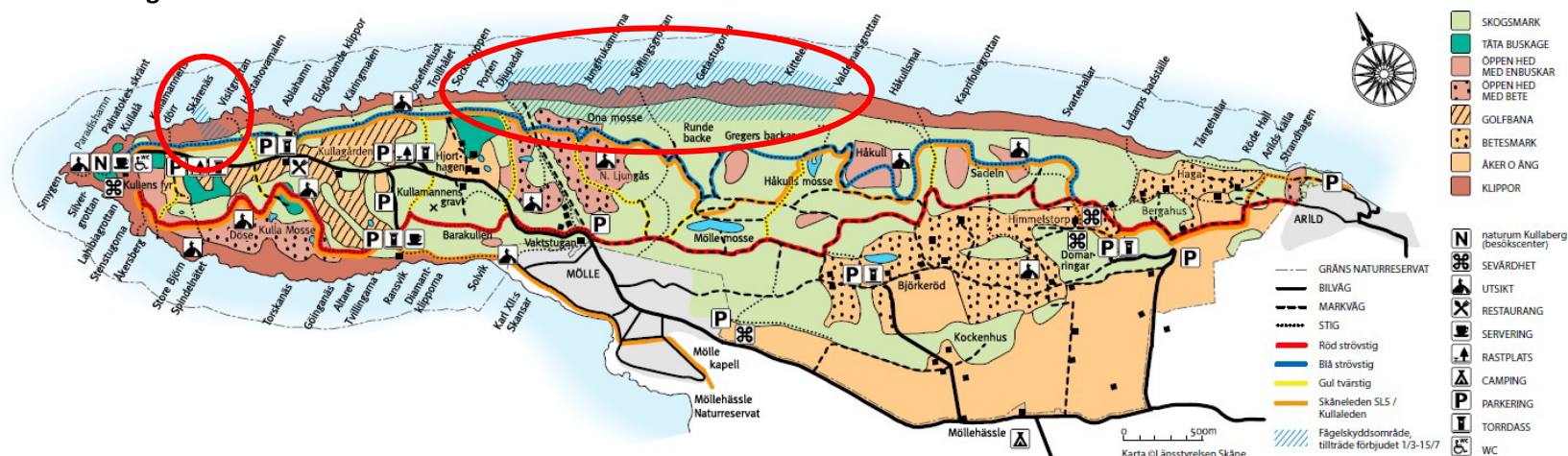
OBS!
Gäller även
50 m ut i
havet

Det finns två fågelskyddsområden på Kullaberg

Dessa har skapats för att skydda den **utrotningshotade pilgrimsfalken** som häckar på Kullabergs norra klippbranter

Vid
Visitgrottan

Djupadal till
Valdemarsgrottan

Kullabergs marina reservat

Kullabergs marina reservat

Varför och hur?

- **1986** utökades Östra och Västra Kullaberg naturreservat med ett marint reservat – **från kusten och 300 m ut i havet**
- Syftet var att **skydda havsbottnens flora och fauna** så ostörd som möjligt
- Inga fasta fiskeredskap eller konstruktioner som kan skada botten får sättas ut inom det marina reservatet utan tillstånd
- Det är **tillåtet att fiska med fiskespö från land och båt**
Eftersom detta inte skadar botten
- Se, men inte röra!
Dykare och andra får t.ex. inte plocka upp hummer eller andra organismer

Kullabergs marina reservat

Tumlare

Svenska: **Vanlig tumlare**

Engelska: **Harbour porpoise**

Danska: **Marsvin**

Norska: **Nise**

Tyska: **Schweinswal**

OBS!

Tumlaren är en
tandval, precis
som delfiner, men
ingen delfin!

Kullabergs marina reservat

Tumlare

- **Sveriges enda bofasta val**

Lever hela sitt liv i svenska hav och får sina ungar här

- Som en liten människa i storlek

150 – 190 cm och **50 – 75 kg**

- Kan bli ca **12 år** gamla

Köns mogna vid 4 – 5 års ålder, honan föder en **kalv vid midsommar** som diar och är helt beroende av sin mor de följande 10 månaderna

- Äter 5-10% av sin kroppsvikt varje dag

Motsvarar 3 – 6 kg fisk (småfisk: sill, torsk, tobis, etc.)

- **Lever ensamma eller i mindre grupper**

- Använder **klickljud för ekolokalisering** (precis som fladdermöss)

Ekolokaliserar
för att "se under
vattnet"

Kommunikation,
navigation och
födosök

Kullabergs marina reservat

Tumlare

- Tumlare är **rödlistade** (kategori sårbar) **och fridlysta** enligt Artskyddsförordningen.

Eftersom deras fortsatta överlevnad i svenska hav hotas av många **mänskliga aktiviteter**

- **Hot mot tumlare:**

- Bifångst vid fiske
- Minskning av livsmiljö
- Akustiska (ljud) störningar
- Brist på föda (överfiske)
- Klimatförändringar
- Föroreningar i havet
- Kollisioner

Tumlare har inga naturliga fiender i Sverige – förutom sjukdomar och parasiter

Kulturhistoria

Kulturhistoria

Himmelstorpsgården och domarringar

- Himmelstorpsgården omnämns första gången på 1400-talet
- De huslängor som finns idag är från **1800-talet**
- Invid Himmelstorpsgården (200 m sydost) ligger ett **gravfält från järnåldern** (2 500 – 1 000 år sedan) med **domarringar**, stensättningar och resta stenar

Domarringarna har antagligen varit tingsplatser och använts för att fatta viktiga beslut. En domare lär ha suttit på varje sten och eftersom domarringarna alltid har ett udda antal stenar så kan en dom aldrig bli oavgjord.

Gården är ett
byggnadsminne

Den är **värdefull** ur
ett kulturhistoriskt
perspektiv och ska
**bevaras för all
framtid**

Domarringarna vid
Himmelstorp
består av **9 stenar**

Upptäck Kullaberg på egen hand

Upptäck Kullaberg på egen hand

Ingångar till Kullaberg

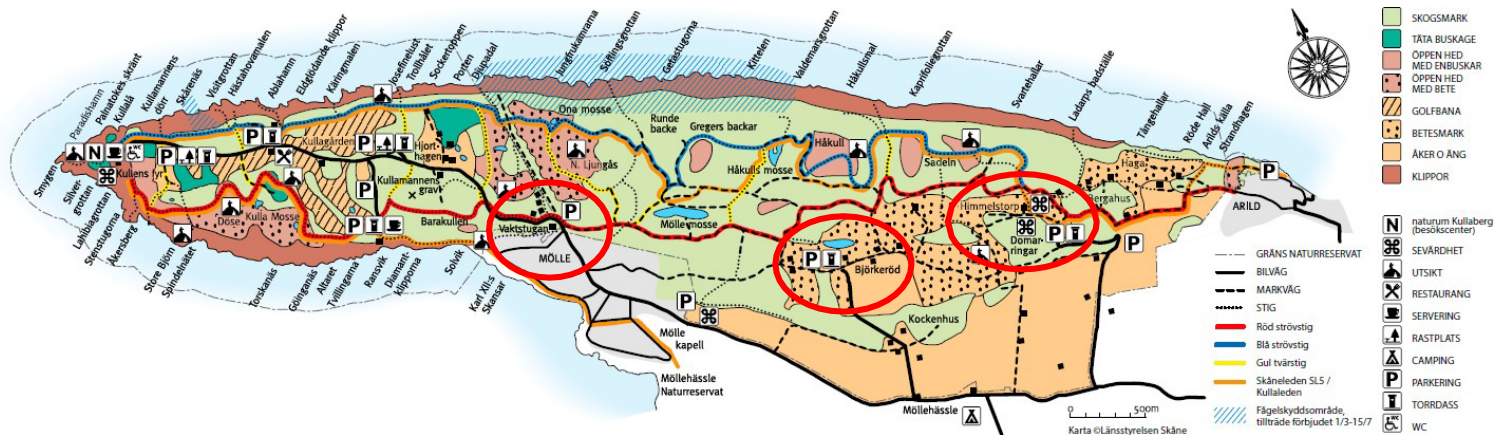
Det finns flera olika ingångar till naturen på Kullaberg

De största är:

(1) via **Vaktstugan** upp till Västra Kullaberg (t.ex. upp till naturum och Kullens Fyr),

(2) **Björkeröd** och (3) **Himmelstorp**

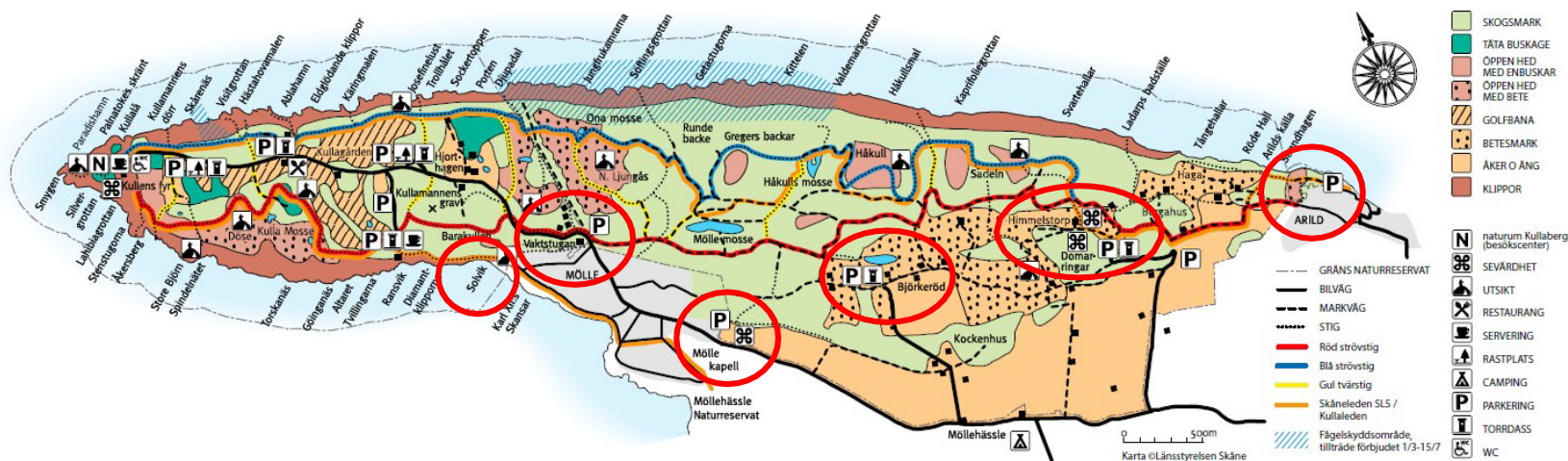
Vilka andra ingångar till Kullaberg finns det att tipsa besökare om?

Upptäck Kullaberg på egen hand

Ingångar till Kullaberg

De vanligaste ingångarna (på land) till Kullabergs natur:

Upptäck Kullaberg på egen hand

Stigsystemet

Kolla på
någon av
kartorna var
stigarna går!

Det finns **fyra färgmarkerade stigsystem** på Kullaberg:

Röd stig

Arild till naturum (ca 12 km), södra sidan, lättillgänglig för alla (barnvagn, etc.) på Östra Kullaberg i skogen, på Västra Kullaberg mestadels genom betad hedmark med fina vyer över havet

Blå stig

Himmelstorp till naturum (ca 12 km), norra sidan över Kullabergs högsta toppar, lite **mer svårtillgänglig**, nära branterna, stupen och malarna på norra sidan

Gul stig

förbinder röd och blå stig på flertalet ställen

Kullaleden

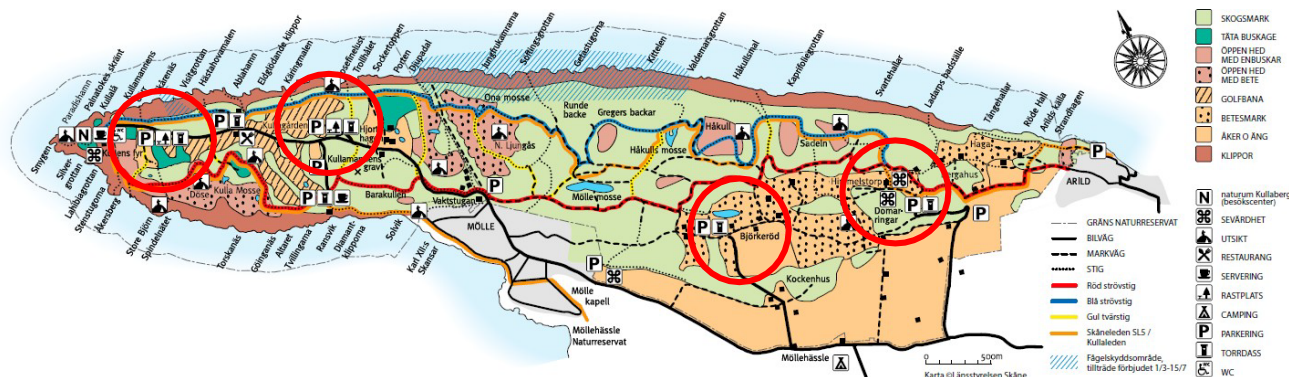
Mölle (via Solvik) till Arild via naturum (ca 17 km), **del av Skåneleden**, går framförallt längs med röd och blå stig men inte upp på de högsta topparna

Upptäck Kullaberg på egen hand

Ingångar till Kullaberg

De fyra största rastplatserna på Kullaberg är:

1. **Stora parkeringen:** bänkar och bord, skräpcontainer, toaletter, grillning tillåten på särskilt anvisad plats (gjutet fundament), vindskydd för 4 personer, tältplats (enda stället på Kullaberg där tältning är tillåten – markerat område)
2. **Josefinelust:** bänkar och bord med tak, soptunna, toalett, grillplats med galler och tillgång till grillkol, kravatten, vindskydd för 4 personer,
3. **Björkeröd:** bänkar och bord, toalett, grillplats
4. **Himmelstorp:** bänkar och bord, grillplats, vindskydd för 4 personer, toalett

Bra att veta / Kom ihåg!

Bra att veta / Kom ihåg!

Tillåtet eller inte tillåtet

2019/2020

Östra och Västra
Kullaberg slås samman
till ett reservat – **nya**
gemensamma
föreskrifter

- **Föreskrifterna skiljer sig** en del mellan Östra och Västra Kullaberg
 - ➔ på **skyltarna** vid infarterna och vid rastplatserna **står en sammanfattning om vad som gäller**
 - ➔ för fullständiga föreskrifter, gå in på www.lansstyrelsen.se/skane
- Det åligger dig som guide/besökare i reservatet att hålla koll på vilka regler som gäller!

På de följande sidorna presenteras några av de regler som är viktiga att känna till när man vistas inom reservaten.

Utöver föreskrifterna får ni som guider gärna:

- informera om **de två fågelskyddsområdena** – både på land och till havs!
- föregå med gottexempel och plocka med er skräp hem som ni hittar.

Läs mer om organiserat
friluftsliv i skyddad natur:
www.naturvardsverket.se

Tillsammans hjälps
vi åt att hålla
berget rent från
skräp 😊

Bra att veta / Kom ihåg!

Tillåtet eller inte tillåtet

Inom naturreservaten gäller speciella regler utöver vad som regleras av allemansrätten.
Här är några:

- Du får **inte gräva, borra, hacka, rista, måla eller på andra sätt skada fasta naturföremål eller ytbildningar**. Ett fast naturföremål kan t.ex vara berg, markhällar, stengärden, träd, etc.
- Du får **inte sätta upp skyltar, lappar, snitslar och dylikt** för reklam, information eller liknande ändamål
- **Växter och djur får inte skadas eller störas på något sätt**. Du får t.ex. inte plocka blommor eller bryta av kvistar från levande eller döda träd och buskar. Bär och svamp får du gärna plocka, men lämna stenarna kvar i naturen
- **Hundar är välkomna men ska hållas i fysiskt koppel året runt!**

Läs mer i
"Allemansrätten –en
unik möjlighet" från
Naturvårdsverket.

Bra att veta / Kom ihåg!

Tillåtet eller inte tillåtet

Tänk på!

Eldning förbjuden
annat än på
anvisad plats!

- Du får bara **tälta och elda/grilla/använda engångsgrill på anvisade platser**. Självklart får du övernatta i våra vindskydd eller sova under bar himmel. Det är inte tillåtet att övernatta i bil/husbil/husvagn inom reservaten
- På **västra Kullaberg** får du bara **cykla på vägarna**. På **östra Kullaberg** är det ok att **cykla och rida på stigarna** men glöm inte att visa hänsyn till andra besökare
- **Visa respekt för andra besökare och djurlivet**, spela inte hög musik eller dylikt
- Fiska gärna, men använd fiskespö istället för fasta fångstredskap. Placera inte heller ut andra anordningar eller föremål på havsbotten
- Bottenlevande djur och fastsittande marina växter får du inte fånga eller plocka om du inte fått länsstyrelsens tillstånd
- Din båt får du endast lägga upp eller ankra ett dygn

Bra att veta / Kom ihåg!

Övriga skyddsformer värda att känna till

Utöver att Kullaberg är naturreservat, omfattas berget även av en rad andra skydd enligt miljöbalken som kan vara bra att känna till:

- Hela Kullaberg är av **riksintresse för det rörliga friluftslivet**. (4 kap. miljöbalken).
Sådana områden har så stora natur- och kulturvärden att de anses värdefulla för hela Sverige. Dessa områden får inte utsättas för exploatering som påtagligt skadar dessa värden.
- Kullaberg är även av **riksintresse för naturvärden, kulturmiljön och friluftslivet**. (3 kap. miljöbalken).
Dessa ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada natur- eller kulturmiljön.
- Både landmassan Kullaberg och havsområdena runtomkring är utpekade som **Natura 2000-områden**, både enligt fågeldirektivet och art- och habitatdirektivet.
Natura 2000 skapades inom EU för att hejda utrotningen av djur och växter och för att hindra att deras livsmiljöer förstörs.
- **Strandskydd** gäller 300 meter från kustlinjen inåt land och ut i havet.
- På Kullaberg finns flera djur och växter som är **fridlysta** och/eller omfattas av **artskyddsförordningen**.

Fördjupad information
finns på
Naturvårdsverkets
hemsida och i
miljöbalken.

Bra att veta / Kom ihåg!

Nimis

- **Konstverket Nimis** är uppfört **1980** av konstnären **Lars Vilks** och är ett populärt besöksmål i Kullabygden
- **Konstruktionen bryter mot Östra Kullabergs naturreservats föreskrifter**

Juridiska strider mellan Vilks och markägaren (Krappertsstiftelsen) + förvaltaren Länsstyrelsen Skåne pågick fram till slutet av 90-talet. Ägandefrågan blev aldrig riktigt klarlagd och därför står Nimis än idag kvar i reservatet.
- Länsstyrelsen Skåne **skyltar ej till Nimis** och det finns inte utmarkerat på några av Länsstyrelsens kartor eller guidematerial

På naturum informerar vi, om någon frågar, hur man tar sig till Nimis men är alltid noga med att informera om att det är en **brant vandring och att underhållet av konstruktionen är eftersatt**. Vi är noga med att poängtera att **alla besök vid Nimis sker på eget ansvar**.